

*Veterum Philosophorum et Sapientum de Populari
Religione sensus, ac Theologiæ ratio.*

C O N C I O

A D

C L E R U M

H A B I T A

In Templo Beatæ *Mariæ* CANTABRIGIÆ,
Pridie Kal. Dec. M.DCC.XLV.

A

W Y N N E B A T E M A N, A. M. *K*

Collegii D. Joannis Evangel. SOCIO,
Et Scholæ Sedbergensis in Agro Ebor. PRÆFECTO.

Καὶ ἄλλες συχνὲς σωφρόνως βεβιωκότας καὶ καθεωρακότας ὁζύτερόν πε τῶν
λοιπῶν Ἀνθρώπων τὴν ἀμφὶ τὰς ΘΕΟΥΣ τέτας ΠΛΑΝΗΝ ἀθέως ἐπι-
κεκλήκασιν. Clement. Alexand. Protrept.

CANTABRIGIÆ,

TYPIS ACADEMICIS EXCUDEBAT J. BENTHAM.

Prostant venales apud GUL. THURLBOURN Bibliopol. Cantab.
C. Bathurst, M. Cooper, J. Beecroft, Londin. et J. Fletcher Oxon.

M.DCC.XLVI.

PHILIPPO BEDINGFIELD,
DE
DITCHINGHAM in Agro NORFOLCIENSI,
ARMIGERO.

SINAS ut in tuam fidem ac clientelam, Vir ornatissime, se conferat hoc opusculum ; ut in istud Amicitiae perfugium advolet, quod semper Auctori patuit, quodque his literarum studiis, in quibus diu una viximus, incredibilem suavitatem et novas quasdam venter conciliavit. Quoties istam consuetudinem memoria ac cogitatione repeto, toties ad jucundissimam vitae scenam revolvi videor. Tum vero gaudii fructus cepi maximos, cum te ex hoc nostro Lyceo optimarum artium studiis excultum in famæ quasi curriculum emissum votis omnibus profecutus sum : Cum singulari Naturæ bonitati, et ingenii felicitati, liberalissimarum artium disciplinam adjunxisti : Cum excellenti doctrinæ conformationi, suavissimos mores, et admirabilem

quendam humanitatis leporem aspersisti. Is profecto fuisti, qui amabile illud et difficile simul commercium instituisti, ut politioris urbanitatis condimenta et severior doctrinæ ratio felici societate conjungerentur. Adeo ut exquisitissimis ad vitam bene et beate traducendam opibus instructus accederes. Et profecto quid est omnino in vita expetendum, vel etiam vitale, si bonarum artium studia sejunxeris, quibus ad decus, ad honestatem, ad omnem Virtutis laudem incendimur, ex quibusque optima ad illa percipienda ac colenda instrumenta comparamus?

Quod si, dum hoc studiorum genus recolis, usuram unius horæ huic libello deferas, cum multum et operæ et temporis, quæ tua fuit indulgentia, Auctori olim dedisti, intelliges non adeo veterem Philosophiam delirasse ut popularis superstitionis portentis crediderit; non adeo consuetudine depravatam fuisse, quin Deum mundo moderantem et providentem agnoverit: Intelles *Unitatem* divinæ Naturæ non esse Platoniciæ Mythologiæ *commentum*, sed consentientis Antiquitatis veram vocem, sed Philosophiæ pariter ac incorruptæ rationis stabile iudicium. Quapropter ne deservescat veterum Scriptorum lectio, nec antiquæ sapientiæ disciplina,

DEDICATIO.

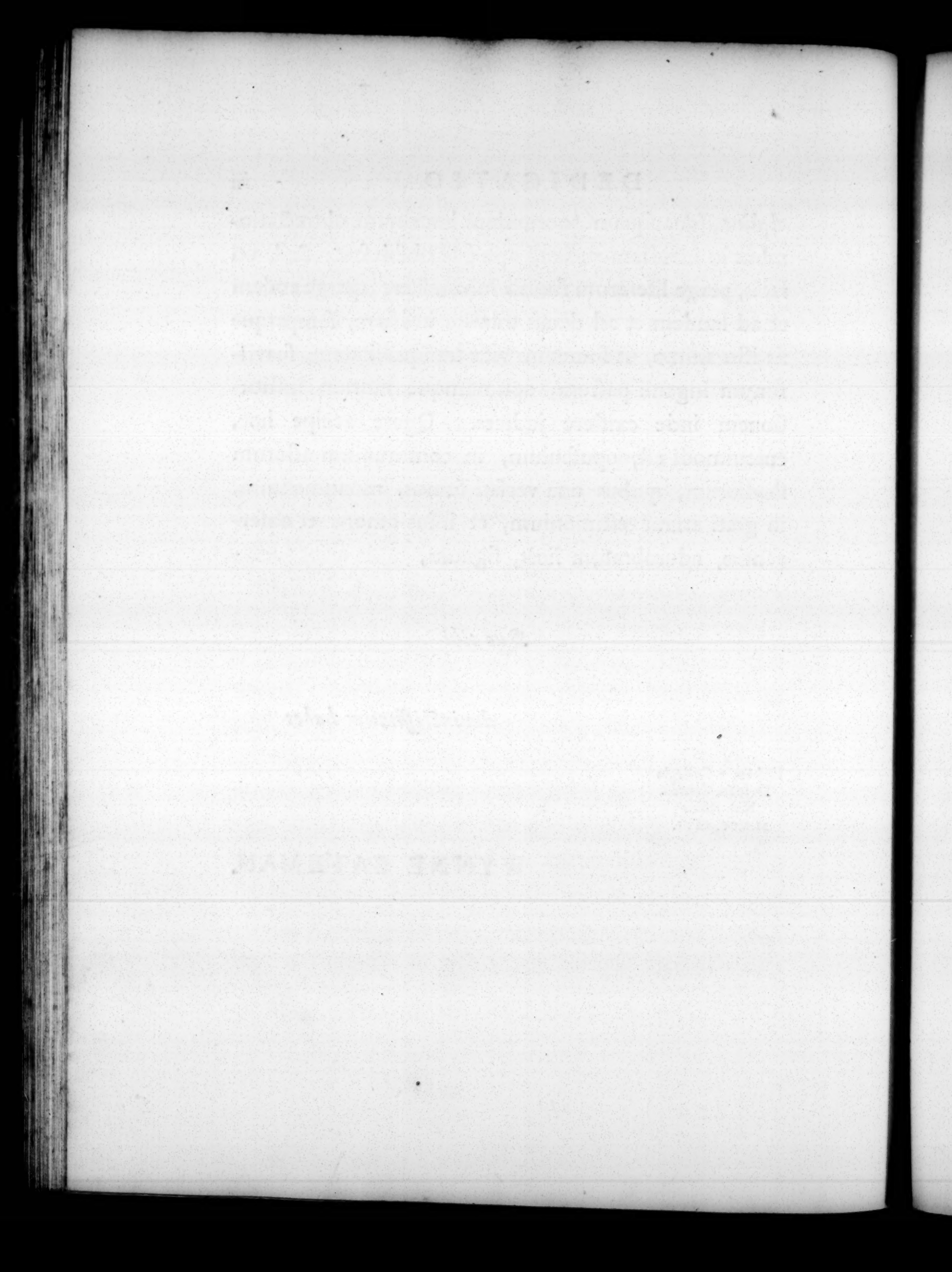
iii

ciplina, (quanquam quorundam hominum obtrectationibus in invidiam vocata,) apud te obsolescat: Sed, uti facis, perge literarum studiis inhærescere; perge eodem et ad laudem et ad decus tramite insistere, semperque sis isto animo, ut summam vitæ tranquillitatem, suavissimum ingenii pastum, optimamque morum institutionem inde existere judices. Quare accipe hoc, cuicunque est, opusculum, in communium istorum studiorum, quibus una versati sumus, monumentum, in grati animi testimonium, et illius amoris et observantiæ, adumbratum licet, signum,

*Quo tibi**devinctissimum habes*

Dabam e Collegio
D. Joan. Cantab.
Kal. Maiis
M.DCC.XLVI.

WYNNE BATEMAN.

ROM. I. com. 20, 21.

Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτῷ ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε αἰδῖος αὐτῷ δύναμις καὶ θειότης· εἰς τὸ εἶναι αὐτὸς ἀναπολογήτης. Διότι γνόντες τὸν Θεόν, ἔχ' ὡς Θεὸν ἐδόξασαν, ἢ εὐχαρίστησαν· ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς Διαλογισμοῖς αὐτῶν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν Καρδία.

VULGAT. INTERPR.

Invisibilia enim ipsius, a creatione mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus Virtus, et Divinitas; ita ut sunt inexcusabiles. Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cognitionibus suis, et obscuratum est cor insipiens eorum.

AGNOSCIT Apostolus in primo commate notionem Divinæ Naturæ mundi contemplatione et Rationis usu Gentilium mentibus informari et infigi potuisse, in secundo informatam, non adeo vero infixam permanisse, quin falsæ scientiæ commentis corrumperetur. Est opinio enim ab ultima Antiquitate tradita, ab omnium gentium et populorum consensu comprobata, et a Naturæ cognitione confirmata, esse aliquod præstantissimæ mentis Numen, cujus vi et nutu mundus gubernetur. Jure dubitari potest, utrum ullum unquam fuit hominum genus, vel adeo moribus depravatum, ut traditam de Deo opinionem penitus amiserit, vel adeo

A

nihil

nihil unquam de rerum natura cogitans, ut amissam non recuperarit. Hoc autem vere mihi videor esse dicturus, sapientissimum quemque apud antiquos intellexisse, omnia hæc quæ supra et subter sunt uno societatis vinculo contineri, et ob eam causam ab una infiniti Numinis ratione constituta fuisse. Quapropter veteres illi, cum Patriæ institutis tantum tribuerunt, ut, quos illa Deos constituerint, palam venerarentur; tum tantum Veritati, ut in amicorum cætu^a unum solum mundi artificem, quem ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΝ appellarunt, esse prædicarent. Antisthenes, ut refert Cicero, populares Deos multos, naturalem unum esse tradidit.^b Sed quid de Antisthene loquor? Videmus omnes omnium generum Philosophos in eadem fuisse sententia. Thales et Anaxagoras ex Ionica Schola; Pythagoras et Xenophanes ex Italica; Zeno, Cleanthes et Chrysippus Stoicæ familiæ; Speusippus et Xenocrates Academicæ; omnes denique a Socrate profecti, si Laertio et Stobæo credendum est, Deum esse mentem quandam per naturam rerum omnium commeantem docuerunt. Inducitur igitur Velleius apud Ciceronem dicens, horum sententiam vim et naturam Deorum penitus sustulisse.^c Nec injuria; sustulit enim eorum Deorum naturas, qui populari opinione in cælum pervenerant. Imperitorum Vulgus non modo divinam vim et naturam ad res inanimas et mutas traduxit, sed humana etiam vitia et cupiditates ad Deos,

Ὅσσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνειδέα καὶ ψόγος ἔστι
Πάντα θεοῖς ἀνέθηκαν —

Ut ait Xenophanes apud Sext. Empiricum de Homero et Hesiodo.^d Quæcunque vel in Poetarum fabulis, vel in Sacris Mysteriis, vel sub Theogoniarum involucris antiquam Physiologiam adumbrarunt,
Vulgus

^a Sed soli fumus; licet verum exquirere sine invidia &c. *Cic. de Div.* L. 2. c. 12. Philosophorum sententiæ de Diis, ait Varro, sunt eæ quæ facilius intra *Parietes*, in Schola, quam extrâ in foro ferre possunt aures. *Varro apud August.* de *Civ.* L. 6. c. 5.

^b *Cic. Nat. Deor.* lib. 1. c. 13. ^c *Nat. Deor.* lib. 1. ^d *Sext. Empiric.* p. 341.

Vulgus, ut facile portentis et miraculis ducitur, omnia ad veritatem stulte vocavit. Inde illæ de Deorum ortu et interitu, de exiliis, adulteriis, et diffidiis fabulæ fidem et auctoritatem obtinuerunt. — Venit autem jam in contentionem, utrum magis verisimile est, Sapientes Philosophiæ explicandæ causa hæc commenta primum invenisse, deinde vero ad opinionem Vulgi et Reip. utilitatem retinuisse; an, contra rectam rationem et veram Philosophiam ipsos una cum cæteris fidem iis adhibuisse. Sentimus omnes jam opiniones istas a veritate et rerum natura abhorrere, et ut Vetustatis delirantis somnia deridere solemus.

Quantum volumus licet, Academici, ipsi nobis tribuamus; Veteres tamen (ut minima dicam) pares certe nobis et rationis usu et veritatis investigatione fuerunt. An existimandum est itaque nos nunc tandem veterum Religionum errores deprehendisse, omnes autem omnis Antiquitatis sapientes somniasse et absurdissimis quibusque monstris credidisse? Est hoc certe hominum nimium sese et sua tempora admirantium. An potius de Antiquorum Superstitione animadvertetur, quod de *Papistica* etiamnum animadverti solet, *Error*em sc. cultu, institutione, et consuetudine adeo *inveterare*, tam altas radices agere posse, ut sapientissimorum hominum mentes imbueret, amorem Patriæ, immo humanitatis sensum, et incorruptæ tandem rationis *Lumen* extingueret? Si quis ita de Veteribus sentiat, reputet is quid in Socratis Apologia de Diis popularibus, quid a Plutarcho de Oraculis, quid a Cicerone de Divinatione sit dictum, profecto Veteres non adeo fuisse credulos, fatuos, et deliros existimabit. Contrà, sic statuo, omnem fere mediocri ingenio Philosophum et veros antiquæ Religionis fontes perspexisse, et quantum per Patriæ leges et instituta Majorum licuerit, errores patefecisse. A quibus itaque causis tanta Deorum multitudo fluxit, diligenter exquiramus.

Ac mihi quidem vetera scrutanti, et testimonia cum testimoniis conferenti, una præcipue causa ex his erui posse videtur: Nimirum varia Deorum nomina atque munera ad exprimendas rerum *Phy-*

ficarum causas fuisse primum inducta. Hoc quam breviter et dilucide potero explicabo. Hujus enim Orationis angustiae uberiores rerum et exemplorum copiam respuunt. Et ne Oratio in re per se satis obscura et salebrofa jejuna reddatur, in nominibus Deorum explicandis, et ad Physiologiam revocandis non inhærebo: Scio enim hanc rationem subtilem potius quam solidam nonnullis videri. Sed profecto si non in re et veritate poneretur, vix Ciceronis et Plutarchi auctoritatibus confirmaretur, et si non omnia vera sunt, idcirco nulla esse, nimis festinanter concludi videtur. Quædam ingeniosi otii sunt commenta, quædam dure et violenter detorta; multa tamen cum antiqua Philosophia et rerum Physicarum traditis principiis mirabiliter concinunt. Quid? quod ΗΡΑΣ sive, Junonis nomen ab Aere, ΖΗΝΟΣ ab anima Mundi, vel, quod idem est, si Stoicos audiamus, ab æthere undique circumfuso atque omnia complexo ducatur? Quid? quod ΡΗΕΑ communem istam materiam, ex qua elementa primum fluxerunt, significet, vel, ut cum Platone loquamur, ΤΗΝ ΠΑΝΔΕΧΗ ΦΥΣΙΝ, quæ eadem apud Ægyptios Ισίδος nomen obtinuit? Multa sunt ejusmodi: Quæ si levia sunt, antiquissimam Philosophiam levem fuisse declarant. Etenim hæc ipsa *Elementorum* Philosophia, quantum intelligere atque animo repetere possum, ab ultimis Antiquitatis temporibus inde usque ad Newtoni ætatem permansit. Interiora itaque videamus; ex quibus profecto perspicietur sub antiquarum fabularum involucris *rerum Physicarum scientiam* revera fuisse inclusam.

Ægyptii vel a Patriarchali traditione vel a Judæis Dei unitatem edocti fuerunt, quam tamen falsæ scientiæ erroribus depravarunt, *ματαιωθέντες*, ut ait Apostolus, impuris suis involucris et additamentis obruerunt. Ægyptii igitur secundum Herodoti, Platonis, et Luciani testimonia Religionis cultus primi instituerunt, aliisque gentibus tradiderunt.*

Sed

* Herodot. L. 2. c. 4. Βωμὸς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηὲς θεοῖσι ἀπονεῖμαι σφέας πρῶτως. — Et Lucian. in lib. de Dea Syr. Πρῶτοι μὲν Ἀνθρώπων Αἰγύπτιοι λέγονται θεῶν τε ἔννοιαν λαβεῖν. Vide et Plat. in Timæo p. 22, 23. Ed. Steph.

Sed quid commemoro unius aut duorum sententias? Res mehercule nulla est in qua cum Veteres tum novi Scriptores tantopere consentiunt, quam, Egyptum fuisse sedem ac domicilium artium pariter et Superstitionis: Quò tanquam ad aliquam sapientiæ mercaturam omnium gentium Philosophi discendi studio commearunt. Immo Moses Legissatorum Princeps Protomartyris præconio omni *Egyptiorum Eruditione imbutus fuisse* prædicatur. Quid plura? Indidem ad disjunctissimas gentes ac Nationes, ad Celtas, Indos, Persas, atque Thracas Religionis sacra sparsa ac disseminata fuerunt. Nec ii sane audiendi sunt, qui hujusmodi sapientiam Zoroastri ac Magis tribuunt; Omnia Historiæ monumenta ac Veterum testimonia huic opinioni prorsus repugnant.

Certus itaque jam aperitur exitus ad quem pervenire debet Oratio, nimirum ut ostendat, et, Ægyptios, et qui eorum disciplinam percepisse dicuntur, Sapientes, Deorum fabulas ad exprimendam Philosophiam revera finxisse.

Egyptii cum per multa alia signa Religionis sacra ac ceremonias ænigmata fuisse significarunt, tum præcipue per Sphingis figuram quam ante omnium templorum suorum vestibula apposuerunt^f. Tum vero Sistris forma,^g qua in Isidis sacris utebantur, nonne satis declarat horum Religionem fuisse plerumque *physicam*? Nonne declarat Osiridem quem venerabantur, esse quandam Naturæ vim, qua res in suo quæque ordine ac statu conservarentur; Typhonem autem, quem deprecabantur, rerum discordiam, vel quicquid esset in natura devium ac perniciosum? Inde ratio tracta fuit ad animalia consecranda, non quod revera in Deorum numero habuerunt, sed quod virtutes quasdam in his animalibus inesse conspexerunt, quas hujus aut illius Principii naturam apte posse depingere existimarunt.

^f *Plutarch. de Iside et Osir.*

^g Vide descriptionem illius formæ, variarumque figurarum ei adjunctarum in *Plutarch. Iside et Osir.* et *Apuleii Metamorph. lib. II.*

marunt,^h *Ægyptii*, ut ait Tacitus, *sensus mentis per animalium formas effinxerunt.*ⁱ Interiores suos et reconditos de *Anima Mundi* sensus per Bestiarum figuras significârunt. Dicit enim Laertius, *Egyptios eam exprimere solere per scarabæi, draconis, accipitris, et aliorum animalium figuras.*^k Atque hic obiter animadvertere licet, celebrem illam de anima mundi opinionem, non fuisse Pythagoræ propriam et peculiarem, sed multa ante secula inter *Ægyptios*, *Perfas*, atque *Indos* valuisse.

Quod vero caput et summam, non modo *Ægyptiacæ*, sed omnis pæne gentilis Theologiæ continet, est notissima illa de *Iside* et *Osiride* Fabula. Tota enim Deorum Natio ab *Ægyptiorum* *Iside* et *Osiride* provenit; Tota Theologiæ supellex a feracissima ista Superstitionis regione advecta fuit.^l Quid enim? Nonne illa Deorum cum Titanis prælia, Apollinis cum Pythone certamina? Nonne maximam similitudinem habent cum *Ægyptiorum* de *Osiride* portentis? Et profecto quæ de illo narrantur, nisi ad Physiologiam revocentur, sunt vere portenta, plena summæ futilitatis et dementiæ portenta, quæ certe doctissimorum hominum iudicio in *Ægyptiorum* Theologiam minime cadebant.

Si quis igitur hoc prius constituto, Fabulam illam perpendat, intelliget omnia ab intima *Ægyptiorum* Philosophia esse desumpta. Commemorantur ibi, ut comprehendam brevi, Typhonis cum *Osiride* certamina, *Osiridis* cædes, et corporis laceratio, ad extremum dicitur *Isis* post varios per maria ac Terras exantlatos labores dispersa Mariti sui membra collegisse. Omnia quam vana et a

na-

^h *Ægyptiorum* cultus ἑδὲν ἄλλοθεν continet, inquit Plutarchus, Ἄλλὰ τὰ μὲν πρὸς ἴχοντα καὶ χρειώδεις αἰτίαι, τὰ δὲ ἐκ ἀμοιρα κομψότητος ἱστορικῆς ἢ φυσικῆς ἴσιν.

ⁱ Tacit. Annal. L. 2.

^k Ἀινιτλεῖσθαι τε αὐτὸς διὰ τε Κανθάρου, καὶ δράκοντος, καὶ ἱέρακος, καὶ ἄλλων.

Diog. Laert. in Proæmio.

^l Σπεῖδόν δὲ καὶ πάντα τὰ ὀνόματα τῶν Θεῶν ἐξ Ἀιγύπτου ἐλήλυθε, ἰς τὴν Ἑλλάδα, Herodot. lib. 2. Vide Macrobi. Saturn. lib. I. c. 18.

natura Deorum abhorrentia! Sed si constituatur, Osiridem esse *beneficam Naturæ vim*, Typhonem autem *perniciosam*,^m Isida esse τὸ τῆς φύσεως θῆλυ καὶ δεκτικὸν ἀπάσης γενέσεως,ⁿ ut ait Plutarchus, varii isti casus præsentem rerum perturbationem mixtumque statum adumbrabunt. Vetus enim erat opinio, quæ Persiam, Indiam, et Ægyptum opplevit, universam rerum Naturam inter duo Principia dividi, alterum bonum, alterum malum; malum fatali aliquâ calamitate ad tempus per terrarum orbem grassari: * Naturam autem suapte sponte ad *bonum* propendentem diffusas ejus per Terram particulas quasi quandam *Nutricem* sedulo fovere ac conservare.

Jure dixerimus hoc esse summam Ægyptiacæ Theologiæ; solida sit an secus, nihil ad hoc tempus. Illud certe declarat, quod maxime rem continet, Ægyptiorum Religionem fuisse plerumque *Physicam*. Plerumque dico; Nequaquam enim iis assentior, qui Ægyptios ΑΘΕΟΥΣ fuisse suspicantur. Contra gravissimis auctoritatibus adducor ut credam, Eos unum præstantissimæ Naturæ Deum agnovisse: Iamblichus Ægyptiorum partes contra Porphyrium agens dicit; *Non omnia ad Physicam referunt Egyptii, sed Mentem puram mundo moderantem præficiunt.*^o Et Mercurius Trismegistus apud

Sto-

^m Ὁ γὰρ Ὅσιρις — Κράτος ἐνεργῶν καὶ ἀγαθοποιῶν — Πᾶν ὄσον, ἡ φύσις βλαβερόν καὶ φθαρτικὸν ἔχει μόριον, τὸ Τυφῶνός ἐστιν. Plutarch. Is. et Osir. p. 113.

ⁿ Plutarch. Is. et Osir. p. 132. Edit. Squire.

* De his duobus Principiis ita Plutarchus, Παμπάλαιος κατείσιν ἐκ Θεολόγων καὶ Νομοθετῶν εἰς τε Ποιήτας καὶ φιλοσόφους δόξα τὴν ἀρχὴν ἀδέσποτον ἔχουσα καὶ ἐν λόγοις μόνου, ἀλλὰ ἐν τε τελεταῖς ἐν τε θυσίαις καὶ βαρβαρίαις καὶ Ἑλλήσι πολλαχῶς φερόμενην, ὡς καὶ ἄνθρωποι καὶ ἄλογον καὶ ἀκυβέρνητον αἰωρεῖται τῷ αὐτομάτῳ τὸ Πᾶν, ὅτε εἰς ἐστὶν ὁ κρατῶν καὶ κατευθύνων, ἀλλὰ πολλὰ καὶ μεμιγμένα κακοῖς καὶ ἀγαθοῖς. Plut. Is. et Osir. p. 114. Edit. Squire. Malum illud Principium respicere videtur Demosthenes; φορὰν τινα πραγμάτων χαλεπὴν τῶν αἰτίων ἡγεῖσθαι, cui suam vel fugam vel ignaviam apud Chæroneam ascribi debere censet. *Orat pro Coron.*

^o Φυσικὰ τε καὶ λέγουσιν εἶνα πάντα Ἀιγύπτιοι — Προπάτωρα δὲ τῶν ἐν γενέσει δημιουργῶν προτάττει — Καθαρόν τε νῦν ὑπὲρ τὸν κόσμον προτιθέασιν καὶ ἓνα ἀμέριστον. κ. τ. λ. Iamblich. de Myst. f. 8. c. 4. Statuerat enim Porphyrius omnem Ægyptiorum Theologiam fuisse *physicam*, quæ Deum mundi Architectum ne quidem somniaret.

Stobæum, *Datur universi mundi Conditor et Moderator, mens sapientissima et æterna.*^p

Nec audiendus est *Thraſonicus ille* Theologus, qui Platoniorum sententias, totamque hanc Physiologiæ rationem, tanquam anicularum delirantium somnia deridet. Quis est vero omnium, non modo veterum, sed hodiernorum hominum, paulo naris acutioris, et ingenii limatioris, quem ille non tantum deridet sed in quem inaudita contumelia et acerbitate invehitur? * Sed si in hoc homine ΠΕΝΤΑΘΛΩ^q Ingenii elegantiam, morum comitatem, sententiæ constantiam, addo etiam, Judicii ἀκριβείαν inveneris, portentum quoddam *Ædilis procuratione* expiandum mihi obtuleris. Et, ut dicam quod res est, est profecto *prodigium*, quale nec Augurum disciplina, nec ferax monstrorum Ægyptiorum Religio, nec feracior Platoniorum Mythologia unquam tulerunt. Sentio vos, Academici, tam impuri hominis contumeliis commoveri; Et multo ante sensi, vos, uti par erat, Assentationem illam, quâ aditum ad gratiam vestram atque adeo portum et perfugium sibi paratum iri confidit, gravissimæ contumeliæ loco ponere. Nostis firmitatem ejus impudentiæ. Nunc videte vel levitatem vel inconstantiam. Platoniorum fidem et auctoritatem elevat; cum vero vel inviti et obtorto collo in ejus sententiam trahi possunt, nihil non efficiunt. Dii boni! quanta vis, quantus auctoritatis *cumulus* eorum vel opinionum, vel testimonio accedit! Tum demum repugnantia conciliant, involuta et tortuosa omnia explicant.^s Myſteria ex fomniis, et
fomnia

^p Ὁ τῶν ὅλων Δημιουργὸς σοφώτατος Νῦς καὶ αἰδῖος. Stobæus.

* Dignum est notatu, quam apte reprehensio quædam Epicuri apud Ciceronem in hunc Auctorem cadat. "Ludimur ab homine non tam faceto, quam ad dicendi licentiam libero." Cic. Nat. Deor. L. I. c. 14.

^q Φιλοσόφος Πεντάθλος apud Platonem in Ἀντερασῶις et Diog. Laer. vitâ Democrit.

^s Vide finem Prefat. ad 2^{am} Tomum Divin. Legat.

^s Multum tribuit Procli, Porphyrii, et Iamblichi Sententiis in Myſteriis antiquis explicandis. Div. Leg. p. 140, 146, 151. Edit. 1ma.

somnia ex Mysteriis, quidlibet è quolibet eliciunt. Apuleii Asinus continuo fit *Asinus portans Mysteria*, non jam Latronum Sarcinulis, sed Deæ Syriæ[†] vel *Magnæ Matris* Sacris onustus et venerandus Minister incedit[‡]. Sed, quod caput est, Lucii comeffationes et stupra, Fotidis *udi et semiadopertuli* ocelli mysteriorum ritibus lucem afferunt, *Sacra densa nocte et caligine tecta* mirabiliter illustant. O inventum Archimedæo insignius, et Pythio oraculo certius! Sed credo continuo vana fiunt Platoniorum testimonia, leves ac futes antiquorum sententiæ, cum hujus Theologi νεανιεύματα oppugnant, irridenda est Heracliti, Plutarchi, et Ciceronis auctoritas, qui, ut Platonici jam nihil tribuamus, multò antè Veterum *Religionem Physicam* fuisse declararunt.

Sed ut eo, unde huc divagatus sum, revertar. Hoc summatim jure dicturus esse videor, five Elementa, five sidera, five cæli vicissitudines, five terræ mutationes, five mundum ipsum Deorum nominibus Ægyptii nuncupaverunt, unum tamen et eundem per naturam cujusque rei intentum et commeantem animum intellexerunt. Sed tamen, his fabulis spretis ac repudiatis, ait Cicero, *Deus pertinens per naturam cujusque rei, per terras Ceres, per maria Neptunus, alii per alia, poterunt intelligi qui qualesque sunt*^{*} — *Ipsumque mundum Deum esse, et ejus animi fusionem universam.*[†]

Adeò

[†] Apuleius in *Metamorph.* lib. 8. p. 256.

[‡] Vide miram illam hujus Milefii Sermonis Interpretationem in *Div. Leg.* L. 4. S. 4. p. 117.

^{*} Cicero *Nat. Deor.* L. 2.

[†] Chrysippi Sententia apud Cic. *Nat. Deor.* L. 1. Nec hoc decretum Stoicorum proprium est, sc. εἶναι τὸν μὲν Δημιουργὸν τῶν ὅλων, καὶ ὡς περ Πατέρα πάντων κοινῶς τε, καὶ τὸ μέρος αὐτῆς ΔΙΗΚΟΝ διὰ πάντων, ὃ πολλαῖς προσηγορίαις προσονομάζεται κατὰ τὰς δυνάμεις, *Diog. Laert. vit. Zenon.* c. 147, sed Pythagoræ etiam sententia esse traditur, qui Philosophiæ suæ doctrinas ab intimâ Ægyptiorum disciplina hausisse memoriæ certo proditur: — Censuit enim Deum *animum esse per naturam rerum omnem intentum* &c. Cic. *N. D.* L. 1. Vide infra p. 11. in Not.

Adeò concinit illud Apostoli Pauli cum optimorum Philosophorum disciplina, “Deus non longe ab unoquoque nostrum refidet, sed *in eo vivimus*, motum habemus, et existimus.” Est enim hæc antiquioris et purioris Philosophiæ universa vox, Deum esse mentem quandam quæ per naturam rerum omnem permanens et intenta universo mundo præsit et moderetur. Tam affinis Christianæ Religioni hæc Philosophia Minucio videbatur, *ut vel Christianos nunc esse Philosophos, vel Philosophos tunc esse Christianos arbitraretur.* “EGYPTIOS, Persas, Indos, Chaldæos, Armenios” interroget, ait Arnobius, omnesque illos, qui hæc in interioribus artibus viderunt et cognoverunt, jam profecto discet is quisnam “fit Deus unus &c.” Hæc profecto a Patribus antiquæ Philosophiæ concedi poterant; sed si nostris temporibus tale quid effutires, et non summa contentione pronunciares, veteres omnes Philosophos *talpâ cæciores* fuisse, Dii boni! quantas turbas certi quidam homines concitarent! Quasi siquid vel in Physica vel in morum scientia viderent antiqui, Religionis auctoritas jaceret, utilitas simul et divinitas Revelationis rueret: Quasi minus sancta et divina Christiana præcepta haberentur, si cum iis quæ olim Naturæ vox et Ratio humana docuit, consentirent. Sed sanctissima nostra Religio non talem defensionem desiderat. Satis se suamque utilitatem, ut minima dicam, humano generi probat, si rationis decreta Cæli auctoritate fanciat, si nova Virtuti adminicula adjungat, si spem divinæ gratiæ conciliandæ ostendat, si denique perfectiorem vitæ ac officii rationem tradat, ejusque consequendæ simul *facultatem* divinitus impertiat. His dotibus, his divinis beneficiis se commendat nostra Religio: Falsa ac fucosa ornamenta respuit.

Sed ut hæc de Ægyptiorum Religione finem tandem habeant, repeto illud quod paulo ante posui, propterea quod causam maxime con-

² *Act. Apost. 17. 28.*

³ *Minucius in Octav. c. 20. dicit, “Philosophos unum Deum multis designasse nominibus.”*

continere videtur, Ægyptios unum præstantissimum Numen per universi mundi ambitum pertinens ac diffusum coluisse: ^c Eum sc. quem sacra Scriptura doceat *in Æternitate habitare*, ^c quem *cælum cælorum concludere ac continere nequeat*, ^d eum inquam sub variis nominibus, figuris, et ænigmatum involucris, quantum ratio consequi potuit, Ægyptii ad sensus exprefferunt. — Non me fugit hanc nostram explicationem ^e Eusebio aliisque quibusdam minime probari: nec qualia pigmenta ac fucum oratorium ab Ægyptiorum Superstitione ac misera opinionum pravitate ad dicendum Rhetores deprompserunt. Sed tueor me auctoritatibus jam allatis, tueor me eorum scriptorum testimoniis, quibus totam pæne Antiquitatem multum tribuere video, quibusque sententiarum gravitate ac rationum momentis adductus non possum non me addicere. — Sed quotusquisque est Antiquorum, quem non *audax Demonstrator* incitato suo cursui obstantem prosternere possit? Ecquod argumentorum firmamentum, ecquod auctoritatis præsidium reperiri queat, quod homines ex *Rhetorum Officina* prodeuntes non labefactabunt ac perfringent?

Proximum est ut doceam, aliarum Gentium Philosophos eodem modo quo Ægyptii de Deorum natura sensisse. — Chaldæi ac Magi Ægypt-

^b "Οι Αιγύπτιοι, inquit Porphyrius apud Eusebium, ἔγνωσαν ὡς ὁ δὲ ἀνθρώπων μόνος τὸ Θεῖον διήλθεν, ὥστε ψυχὴ ἐν μόνῳ ἀνθρώπῳ ἐπὶ γῆς κατεσκήνωσεν, ἀλλὰ σχεδὸν ἡ αὐτὴ διὰ πάντων ἦλθε τῶν ζώων. Euseb. Evang. Præp. lib. 3. p. 93. — " *An sit ali-*
^c *quis unus* (Deus sc.) qui succedat pro omnibus iis quos invocatis, partibus qui
^c se cunctis locorum divisionumque supponens, multorum vobis speciem Divorum
^c præbeat ac potestatum? Quisnam *iste sit unus* interroget Ægyptios &c. — Qui
^c in interioribus viderunt et cognoverunt hæc artibus." Arnob. adv. Gent. lib. 4.

^c Esai. 57. 15.

^d 1 Reg. 8. 27. Nunquid non cælum et terram ego impleo? dicit Dominus. Jer. 23. 24.

^e Ταῦτα σαφῶς διαγορεύσει, inquit Eusebius, ὅτι καὶ ἡ τῶν Αἰγυπτίων ἀπόρρητος Θεολογία, ὥδ' ἄλλης πλὴν τῶν κατ' ἑβραίων ἀσέβων καὶ τῶν ὀνομαζομένων Πλανητῶν ἰθεολόγει, Δημιουργόν τε τῶν ὅλων εἰσῆγεν ὑπὸ τῆς ἀσώματου, ὥδ' Λόγον Δημιουργικόν, ὥδ' τὸν Θεόν, ὥδ' Θεὸς, ὥδ' τινὰς νοεράς καὶ ἀφανεῖς Δυνάμεις· μόνον δὲ τοῦ ἐξωμένου Ἡλίον. Euseb. Præp. Evang. lib. 3. Vide et Warburt. Div. Legat.

Ægyptiorum disciplinam primi accepisse dicuntur, Colonia ex Ægypto per Belum trans Euphratem deducta. ^f Hi, ut ait Laertius in proœmio, Theogonias sive Deorum ortus tradiderunt. At quorum Deorum? Nimirum, ut adjungit idem, *Ignis, Terræ, ac Aquæ.* ^g Num igitur obscurum est eos per Deorum ortus Elementorum originem descripsisse? Nonne clare cernitur hos Ægyptiorum more Deorum multitudinem ideo induxisse, ut per insigniores quasdam imagines Philosophiam ad sensus admoverent? Quod ni ita esset, vix intelligi potest, cur tam consentiente Antiquitatis voce sanctissimus Religionis cultus iis ascriberetur. ^h Nonnulli suo sane acumi maxime fidentes, Sacrosanctam Trinitatem ex illorum decretis se elicuisse profitentur. ⁱ Quam verum id sit, nunc non disputo. Illud certe a Christianis conceditur, Hostanem Magum, unam excellentem Naturam coluisse, cæteros Δαίμονας tanquam ejus Ministros et Internuntios agnovisse. ^k

A

^f *Diod. Sic. lib. 1.*

^g Τῆς δὲ Μάγης περὶ τε Θεραπείας Θεῶν διατρέχειν καὶ θυσίας καὶ εὐχὰς, ὡς αὐτὸς μόνος ἀκροαμένος ἀποφαίνεσθαι τε περὶ τε ὑσίας Θεῶν καὶ γενέσεως, ὅς καὶ πῦρ εἶναι, καὶ γῆν, καὶ ὕδωρ. *Diog. Laert. in Proœmio.*

^h Τῶν ἱερῶν ἱερῶν ὡς περ Αἰγυπτίων καὶ Ασσυρίων. *Iamblich. Myst. f. 7. c. 4. et f. 6. c. 7.* Notissimum est Oraculum

Μῆνοι Χαλδαῖοι σοφίην λάχον, ἥδ' ἄρ' Ἐβραῖοι

Sanctitate cultus cæteris eos præstitisse testatur *Celsus ap. Orig. p. 330. Ed. Spenc.*

ⁱ Ut Plato Naturam divinam in Τὸ Αγαθόν, Νῦν Δημιουργόν, καὶ ψυχὴν κόσμῳ dividit, ita, secundum Damascium, Chaldaei τὸ νοητὸν distribuerunt in Τριάδα, in Νῦν πρῶτον sive προπάτωρα, Νῦν δεύτερον, et Νῦν τρίτον, iique Valentinianorum et Gnosticorum deliria de tribus Principiis, quæ Æonas vocarunt, primi pepererunt, sc. Νῦν, Βυθόν, καὶ Σιγὴν.—Quod ad Platonis sententiam attinet, is, ut Cyrillus refert, Θεὸν μὲν τὸν ἀνωτάτω φησὶ τὸ Αγαθόν, ἐξ αὐτῆ γὰρ μὲν ἀναλάμψαι Νῦν, καὶ τῆτον εἶναι τὸν προσεχῆ τῷ κόσμῳ Δημιουργόν. *Cyrillus cont. Julian.*

Qui vero proprius adhuc ad Christianam doctrinam accedit, est Hermes Trismegistus, qui, si Suidas ac Cedrenus ejus sententiam recte proferunt, *tertiam potestatem* sub Πνεύματος nomine descripsit.

^k Eorum Magorum et eloquio et negotio primus Hostanes, et verum Deum merita Majestate prosequitur *Eccl. Minus. Fel. c. 26.*

T2

A Magis deinceps ad Indos dimanavit Theologia: Quibus eandem Philosophandi rationem probatam esse videmus. Mos erat eorum Philosophorum, qui Gymnosophistæ vocantur, per fabularum et Ænigmatum involucra rerum naturas explicare.¹ Eadem prorsus consuetudo ad Galliæ et Britanniae Druidas permanavit,^m qui tamen Historiæ monumentis adeo barbari fuisse produntur, ut rerum physicarum nihil unquam reputavisse judicares. — At quæ Gens tam barbara tam rudis et immanis reperitur, quæ non aliquam saltem de rerum Natura et Mundi creatione opinionem a Patriarchis traditam et derivatam conservaret? Incultas Thraciæ regiones ab Ægypto per Zamolxim delata Philosophia illustravit.ⁿ Is autem, ut res erat cum imperita multitudine, Ægyptiorum Theologiam ad commovendos rudes Getarum animos convertit: Ut quos Ratio non potuerit, eos Deorum metus ac religio ad fidem et Justitiam vocaret. Vidit autem vir sapiens nihil tam celeriter in rudes Vulgi animos influere, quam fabulas ad sensus admotas, et Deorum miraculis refertas.^o

Jam vero Phænices, quibus a cæteris pæne omnibus populis Sapientiæ laus concessa fuit, qualem Theologiam docuerunt?
suas

Τὰ δ' αὐτὰ καὶ Οὐρανὸς φησὶ περὶ αὐτῶν (de Deo sc.) ἐν τῇ ἐπιγραφομένῃ Ὀκτα-
τεύχῳ. Πάντες δὲ τὰς ἀφορμὰς παρ' αὐτῶν (a Zoroastre) λαβόντες ΕΦΥΣΙΟΛΟ-
ΓΗΣΑΝ. Euseb. Præp. Evang. L. I. 42.

¹ Sunt Laertii verba Αἰνιγματωδῶς ἀποφθεγγομένους φιλοσοφῆσαι.

Diog. Laert. in Proœmio.

^m Ἱεροποιοὶ καὶ Φυσιολογοὶ Δρυῖδαι δὲ πρὸς τῇ Φυσιολογίᾳ τὴν Ἠθικὴν ἀσκῶσι.
Strab. L. 4. p. 197. Edit. Par. Vide Cæsar. L. 4. Καὶ Δρυῖδας αἰνιγματωδῶς
φιλοσοφῆσαι. Diog. Laert. p. 5.

ⁿ Λέγεται τῆτον (Zamolxim) ἐπαυελθόντα εἰς τὴν οἰκίαν (ex Ægypto) ἁσ-
παδῆναι παρὰ τοῖς ἡγεμόσι καὶ τῷ ἔθνει, προλέγοντα τὰς ἐπισημασίας.

Strab. lib. 7. p. 297.

^o Τελευτῶντα δὲ, πεῖσαι τὸν Βασιλέα κοινωτὸν τῆς ἀρχῆς λαβεῖν αὐτὸν, ὡς τὰ
παρὰ τῶν Θεῶν ἐξαγγέλλειν ἱκανόν — ὡς ἐκφέροντι τὰ προσάγματα συμβαλῇ τῶν
Θεῶν. Id. ibid.

suas sane Theogonias æque ac cæteri habuerunt: Elementorum enim ortum et descriptionem ad fictas fabulas transtulerunt.^p Cum hoc præclare convenit, quod de Mocho summo apud Phænicas Philosopho memoriæ proditur, docuisse illum unam æternam et præstantem Naturam, quam ΧΟΥΣΩΠΑ appellavit, ab hominibus esse colendam. Posito enim, cæteros, qui Dii appellantur, Divinam vim non habere, sed huiusmodi nomina per significationem quandam rerum physicarum causis adjungi solere, consequens est, uni solum universæ Naturæ auctori divinum cultum esse tribuendum.^q

Ut vero ad Græcos tandem veniamus, illud inter omnes pæne Scriptores convenit, Pythagoram, Thaletem, Orphea, et Musæum Ægyptiorum Theologiam in Græciam transtulisse.^r Quam simul ac
homines

^p Phænicum traditio docet prima Principia fuisse spiritum Aeris tenebricosi et Chaos turbidum, ex eorumque conjunctione eluxisse Μῶτ. *Sanchuniath.* apud *Euseb. Præp. Evang. L. I. c. 10.* Serpentis Naturæ divinitatem tribuit Ταυτὺς καὶ μετ' αὐτὸν αὐθις Φοίνικες — Πνευματικώτατον γὰρ τὸ ζῶν πάντων τῶν ἐρπετῶν, καὶ πυρῶδες. — Διὸ καὶ ἐν ἱεροῖς τῆτο τὸ ζῶν καὶ ἐν μυσηρίοις συμπαρεῖληπται. *Id. ibid.* Agnoscit item Eusebius Phœnicæ per huius Serpentis formam Accipitris capite instructam Numen bonum ac præstans adumbrasse, quem Mochus χέσωρα, Ægyptii Κνήφ nuncuparunt, p. 42. Verum enimvero quam præclare hæc concinunt cum eo quod alias posuit, sc. ἔκ ἄρα τις ἦν Θεογονίας τοῖς παλαιολάτοις τῶν Ἀνθρώπων λόγος — Τὴς Παλαιᾶς τὰ περὶ τῶν Θεῶν συνησαμένους, μηδὲν εἰς τὰς Φυσικὰς ἀναφέρειν τροπολογίας, μηδὲ ἀλληγορεῖν τὴς περὶ Θεῶν μύθους. p. 44. *Ed. Par.* Simul et illud adjungendum est, quod ab eo mutuatur Auctor Divin. Legat. cum in Platonicos tam acerbè invehitur, Ὅιδε γὰρ τὰ περὶ Νῦ Δημιουργικῆς τῶν ὅλων, καὶ τὰ περὶ ἀσωμάτων ιδέων, νοερῶν τε καὶ λογικῶν δυνάμεων, τοῖς ἀμφὶ τὸν Πλάτωνα μακροῖς ποθ' ὕστερον χρόνοις ἐφευρημένα, καὶ λογισμοῖς ὀρθοῖς ἐπινενοημένα, συμπλέξαι τῇ τῶν παλαιῶν Θεολογίᾳ πεπειραμένοι, μείζονι τύφῳ τὴν περὶ τῶν μύθων ἐπαγγελίαν ἐξῆραν. *Id. p. 97.* Quæritur autem quam constanter hæc dicuntur?

^q Εἰ δὲ δεῖ Ποσειδονίῳ πιστεύσαι, καὶ τὸ περὶ τῶν ἀτόμων δόγμα παλαιὸν εἶναι ἀνδρὸς Σιδωνίᾳ Μόσχῃ (lege Μώχῃ) πρὸ τῶν Τρωικῶν χρόνων γεγονότος.

Strab. lib. 16. p. 757.

^r Προωμολογήθη διὰ τῶν πρόσθεν εἰς Ἕλληνας παρ' Αἰγυπτίων τὰ τῆς Θεολογίας μετακεκομῖσθαι — καὶ τὰ αὐτὰ Αἰγυπτίοις Φυσιολογεῖν. *Euseb. Præp. Evang. p. 93.* Ορφέα γὰρ εἰς Αἰγύπτου μεταβαλόντα καὶ μετασχόντα τῆς τελετῆς. κ. τ. λ. *Id.*

homines uberrimis ingeniis affluentes et ad omnia literarum genera nati acceperunt, incredibile est, quantam multitudinem fabularum cito pepererunt. — Antiqua Theologia ad exprimendas rerum naturas Deos induxerat. Non hic constitit apud Græcos fabularum error.^s Innumerabiles præterea res gestas^r et Historiæ eventus complexus est. Jure itaque a Divo Paulo Superstitiosi Athenienses appellantur. Quicumque vel Virtutis, vel Ingenii laude præstiterunt; vel denique insignem aliquam Civitatibus suis utilitatem attulerunt, Deorum honorem post mortem consecuti sunt.^t Prætermitto quot Joves, quot Hercules, Apollines et Mercurii, alii aliis locis consecrati, ab hac origine exstiterunt. Infinitum esset singulos persequi.

De toto genere sic intelligo, principio Græcorum Deorum nomina Ægyptiorum Osiridem notasse;^u post autem, eadem aut similia vocabula hominibus morte deletis ab inferioribus seculis fuisse tributa. Non enim nego Sapientes Reip. causa, vel Mythologiam in Religionem transtulisse, vel Mythologiæ vestigiis insistentes novas Religiones instituisse. Nec hoc cum nostra sententia pugnat, qua statuimus Physiologiam Ethnicorum numina progenuisse. Contra, uti arbitror, confirmat; huc enim pertinet, quod Josephus in initio Judaicarum Antiquitatum dicit. “Veteres Civitatum Rectores, “ inquit ille, Mythologiam secuti, humanas imbecillitates ad Deos “ traduxerunt.”^w Quod certe ostendit, Religionem a Philosophia fuisse profectam. Erat enim Mythologiæ involucrum quasi et in-

te-

^s Φύσει γὰρ Ἕλληνες ΝΕΩΤΕΡΟΠΟΙΟΙ *Iamblich. de Myst.* l. 7. c. 5. Antiquam Religionis institutionem ab Ægypto derivatam immutarunt ac depravarunt, ait *Porph. apud. Euseb.*

^t Vide *Cic. Nat. Deor.* lib. 1. et *Diodor.* p. 12. Ed. *Rhod.*

^u Τὸν δὲ Οσίριν, τὰς μὲν Διόνυσον, τὰς δὲ Πλάτωνα, τὰς δὲ Ἀμμωνα, τὰς δὲ Δία, ἑτέρας δὲ Πάνα νομίζειν. *Euseb.* p. 48. Τὴν αὐτὴν δὲ τὰς μὲν Ἴσιν τὰς δὲ Δήμητραν, τὰς δὲ Θεσμοφόρον, ἄλλας δὲ Σελήνην, καὶ ἄλλας Ἡραν νομίζειν. *Id. ibid*

^w Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι Νομοθέται τοῖς Μύθοις ἐξακολουθήσαντες. κ. τ. λ.

Antiq. lib. 1. p. 3. Edit. *Hud.*

tegumentum Philosophiæ, quæ postulavit ut fictæ illæ personæ, quibus variæ rerum mutationes exprimerentur, diffidentes, amantes, cupientes, dolentes, et cum omni perturbationum varietate inducerentur. Hoc in Ægyptiorum Iside et Osiride et cæterarum gentium Diis vidimus. — De Græcis reliqua jam perspicite.

Atque ut ad id, in quo paulo ante ingressus sum, revertar, Orpheus antiquissimus Græcorum Theologus, Elementorum originem sub Theogoniis prodidit.* Non multum forsan auctoritatis iis fragmentis tribuendum est, quæ nunc Orphei nomen ferunt, attamen si traditas de eo opiniones et veterum testimonia intueamur, hæc ipsa fragmenta Orphei Theologiam revera continere reperiuntur. Ex his itaque perspicitur eum, quamvis pleraque ad Physicam retulit, ab unâ tamen præstantissimâ mente mundum gubernari vidisse,^y ejusque Naturam per ΣΚΟΤΟΣ ΑΓΝΟΣΤΟΝ una cum Ægyptiis obscure significasse.^z Est etiam Orphica Trinitas non minus

* Statuit Orpheus Æthera esse Deum et ab Æthere et Chao obscuro cæterorum Deorum originem deduxit, nimirum intelligens rerum omnium formas ab his Principiis oriri. *Vide Suidam in voc. Ορφεύς. Vide et Orphei fragment. Ed. Steph. Ουδὲ Ορφέως ἐμοὶ δοκεῖν ὄντα τὰυτα.* Pausan.

^y Εἰς ἐς' αὐτοτελὴς, αὐτὴ δ' ὑπο πάντα τελεῖται

Ἐν δ' αὐτοῖς αὐτὸς περὶνίσσεται.

Apud Euseb. p. 665. Vide et p. 100.

Ζεὺς πρῶτος γένητο, Ζεὺς ὕστατος ἀργικέραυνος

Ζεὺς κέφαλή, Ζεὺς μέσσα, Διὸς δ' ἐκ πάντα τέτυκται.

^z Primam Causam silentio venerabantur Ægyptii, inquit Damascius; quasi σκοτός ἄγνωστον ἀνυμνήκασιν; sic Orpheus eadem veneratione eam non nominavit.

Ἄυτον δ' ἐκ ὁράω, περὶ γὰρ Νέφος ἐσηρικται.

Huic primo ἀγνώστῳ Principio Ὑδωρ καὶ ψάμμον adjunxerunt: Qui vero hæc ad Christianam Triada revocare conantur, rem admodum σφαλερὴν et exitu difficili suscipiunt, sui que potius ingenii declarandi, quam veritatem investigandi, occasionem aucupari videntur.

minus pervulgata quam Chaldaica et Platonica; quibus, ut dicam quod sentio, nihil aliud voluisse videntur Antiqui, quam tres quasdam notiones et, ut Græci loquuntur, Νοῦτα, in quæ solet intellectus noster unam divinam vim partiri, quo clarius et distinctius varia ejus opera atque munera comprehendat.

Tradit Diogenes Laertius Musæi et Lini Theogonias in eadem *Naturæ explicatione* fuisse versatas.^a Sed ut cæteros omittamus, ab eo, in quo summa esse omnia antiqui censuerunt, exempla sumamus. Quid igitur de Deorum diffidiis, odiis atque omnium generum perturbationibus apud Homerum censendum est? Quid? illa Junonis et Neptuni ad Jovem vinculis constringendum conjuratio, ejusdemque per Thetidem liberatio, nonne receptam aliquam opinionem de Elementorum discordiis respicere videtur?^b Ipse certe Poeta tales quasdam λύσεις, ut dicuntur, præ se fert, ut in illo celeberrimo loco, quo Jovem Junoni sic exprobrantem inducit:

Ἦ ἔ μέμνη ὅτε τ' ἐκρέμω ὑψόθεν, ἐκ δὲ ποδοῖν
Ἀκμονας ἦκα δύω, —^c

Nonne hæc veteris cujusdam opinionis de Elementorum ordine et descriptione nos admonent? Insignissimum est illud quod de Jovis catena commemoratur; dicit Jupiter, quod licet omnes Dii Deæque ex hac penderent, non possent se de suo loco dimovere:

Ἄλλ' ὅτε δὴ καὶ ἐγὼ πρόφρων ἐθέλοιμι ἐρύσσαι,
Αὐτῇ κεν γαίῃ ἐρύσαιμ', αὐτῇ τε θαλάσῃ.^d

Vereor

^a Ποιῆσαι δὲ Θεογονίαν. κ. τ. λ.. Laert. de Musæo in Proœmio, p. 3. Φάναι τε ἔξ ἐνὸς πάντα γενέσθαι, καὶ εἰς ταῦτ' ἀναλύεσθαι. Id. *Theogoniæ* nihil aliud quam elementorum ortum et descriptionem explicarunt: Hoc quodammodo ex illo Ciceronis de Zenone cernitur; “Cum vero Hesiodi Theogoniam interpretatur, tollit omnino præceptas insitasque Deorum cognitiones.” *Nat. Deor.* lib. 1. Et ex illo Herennii Philonis de Phœnicibus judicio, Τοιαύτη μὲν αὐτῶν ἡ Κοσμογονία, inquit, ἀντίκρυς ἀθεότητα ἐισάγει. De Phœnicibus vide supra. p. 11. Not.

^b Vide *Hom. Iliad.* lib. 1. ^c *Hom. Iliad.* lib. 15. v. 18. ^d *Id. Il.* 8. v. 24.

Vereor equidem ne nimium Homero tribuere viderer, si per hanc catenam intelligi statuerem, non, uti Plato, solem,^e sed universam istam *gravitatis* vim, qua Stellæ, Terra et Oceanus, quasi quodam societatis vinculo inter se continerentur. Contemnamus licet Antiquitatem in Philosophia, tamen hoc affirmo, Lucretii et Plutarchi^f testimoniis adductus, intellexisse veteres inesse quandam in rerum Natura *virtutem* (appelles vel *gravitatem*, vel ullam aliam vim) qua omnes mundi partes ad se invicem impulsæ converterentur. Attamen hoc, uti arbitror, Veteres, levibus conjecturis magis quam ullis certis rationibus ducti, statuerunt. — Non adeo superstitiose Antiquitatem veneror, ut omnia quæ sint vel in Philosophia vel morum scientia eam perfecte consecutam esse existimem.

Illa vero Deorum prælia, vulnera atque vincula, quibus divinam Naturam ad humanas imbecillitates traduxit Homerus, nisi allegorice sumantur, ut ait Longinus, sunt verè absurda, impia, et ab omni decoro abhorrentia.^g — Animadvertit Bossuvius,^h Homerica Numina nunquam per totum Poema cuivis rei interessè, quæ naturalibus causis æque confici non potest. Quod si verum sit, illud aperte declarat, Homerum naturales causas per fictas Deorum personas ubique depingere. Sed ut hæc de Homero exitum tandem habeant, sic intelligo, illum non tam Theologiam ad naturales causas referre, ut non sæpissime unum hominum ac Deorum patrem, eun-

^e Sic Socrates inducitur loquens in Platonis Theæteto Προσβιάζων τὴν χρυσὴν Σειράν, ὡς ἔδεν ἄλλο ἢ τὸν Ἥλιον Ὅμηρος λέγει καὶ δηλοῖ· ὅτι ἕως μὲν αὖν ἡ περιφορὰ ἢ κινημένη καὶ ὁ Ἥλιος, πάντα ἐς-ὃ καὶ σώζεται τὰ ἐν Θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις. Εἰ δὲ σαίη τὸτο, ὥσπερ δεθὲν, πάντα χρήματ' αὖν διαφθαρείη, καὶ γένοιτ' αὖν (τὸ λεγόμενον) αὖν κατὰ πάντα. p. 153. Edit. Steph.

^f Lucret. lib. 1. Plutarch. in lib. de defectu Oraculorum.

^g Longin. S. 9. Περὶ ὕψ. Ἀλλὰ ταῦτα φοβερά μὲν, πλὴν εἰ μὴ κατ' ἀλληγορίαν λαμβάνοιτο, παντάπασιν ἄθεα, καὶ ἔσώζονται τὸ πρέπον. Ὅμηρος γὰρ Θεῶν τραύματα γάσεις, τιμωρίας, δεσμὰ παραδιδὼς. κ. τ. λ.

^h Bossuvius de Epica Poesi.

eundemque per Naturam rerum omnem pervadentem et intentum prædicaret.

His exemplis perducta, Academici, ad illud jam convertitur oratio, a quo primum est exorsa, nimirum unum Deum esse veram Antiquitatis et Naturæ vocem, reliquos tanquam commenticias quasdam Personas ad effingendas rerum physicarum causas fuisse inductos.—Specimen, uti necesse fuit, a sapientissimo quoque veterum Philosophorum desumpsimus, qui quò propius aberant a Theologiæ origine, eo magis veritatem vidisse censendi sunt. Non causam nostram ponimus in delirantium Platoniorum somniis, nec vesanioris *legationum Demonstratoris* commentis, sed sobrii cujusque Philosophi testimonio, sed consentiente Antiquitatis suffragio, sed rerum rationumque momentis inde depromptis: His inquam confidimus, et si cum his delirare judicaremur, haud abnueremus. “Videtisne, inquit Cicero, ut a rebus physicis bene
“atque utiliter inventis, tracta sit ratio ad commenticios et fictos
“Deos, quæ res genuit falsas opiniones erroresque turbulentos, et
“superstitiones pæne aniles;” Magnifice, ut solet, Minucius,
“Recenseamus, inquit, disciplinam Philosophorum, deprehendes
“eos, etsi variis nominibus, ipsis tamen rebus in hanc unam coire
“et conspirare sententiam;” Sc. Unam esse rationem ac mentem divinam cujus nutu ac providentia mundus regatur; eamque, ut adjungit, *Philosophos variis designasse nominibus*.

Jam vero intelligi potest, diuturnitate temporis veram *πολυθείας* originem ex animis hominum paulatim excidisse, omnem autem fabulæ errorem, quippe qui sensibus erat commendatus, diutissime permanuisse. Hoc videntes civitatum rectores, Religionis sacra ac cæremonias huic opinioni accommodarunt, ut metum Deorum,
max-

¹ Cic. Nat. Deor. lib. 2. vid. et lib. 1. c. 42. *Ipsis*, inquit, *Mysteriis* “explicatio
“ad rationemque revocatis rerum magis natura cognoscitur, quam Deorum.”

maximum illud Reip. firmamentum, in Vulgi animis infixum conservarent. Minos cum Jove, Trophonius cum Apolline, Zamolxis cum Vesta, omnes denique omnium civitatum principes alii cum aliis fictis fabularum personis commercia se habuisse simularunt, et eorum monitu, ut ait Livius de Numa, “quæ acceptissima Diis
“essent, sacra se instituere.”^k — Ut brevi complectar omnia, Philosophi fabulis inventis errorem pepererunt, sacerdotes ad obtinendam auctoritatem aluerunt, sapientes Reip. causa legibus ac institutis confirmarunt. — Quibus omnibus ad eam tandem maturitatem perducta est superstitio, ut per omnes pæne gentes ac populos diffusa, purum Religionis cultum, divinitus primum hominibus delatum et incorrupta rationis voce confirmatum, ex animis Vulgi penitus deleteret.^l In omnem inde vanitatem opinionis et erroris colluviem delapsi sunt;^m Humanæ naturæ dignitatem extinxerunt, Divinam cum Brutis et infimis mundi partibus communicarunt. Non modo turpissima Animalia, non modo τὰ πετεινὰ καὶ τὰ ἑρπετὰ adorarunt; sed res inanimas, mentis affectiones, et vitia ipsa Deorum honore consecrarunt. Et quod maxime mirandum videtur, inde fluxit totius mali Principium, “*falsa sapientia confidentes*
“*anili stultitia implicati et obstricti fuerunt.*” Mirum fane consortium! Ut artium disciplina ac Ignorantia, Superstitionis error et Sapientiæ laus eadem societate conjungerentur! Verum enimvero
ita

* Liv. lib. 1.

^l Antiquitas imperitorum fabellis suis vel delectata vel capta. Majoribus enim nostris tam facilis in mendaciis fides fuit, ut temere crediderint etiam alia monstruosa miracula, (sic enim legendum;) Scyllam multiplicem, Chimæram &c.

Minuc. c. 20.

^m Ut Plato et Plutarchus profanos et ἀμύητους ἐν Βορβόρῳ κείσασθαι in altera vita crediderunt, sic, *quanquam non ipsi*, Vulgus certe et profanum et initiatum Superstitionis colluvie vel in hac vita misere volutavit. Atque hæc, quæ de misera Ethnicorum conditione perorantur, sic accipi velim, ut non de Philosophorum et Sapientum veris sententiis, sed de populari Religione intelligantur, quæ, ut ait Minucius, *Philosophorum sententiis refellitur.*

CONCIO AD CLERUM.

21

ita misera Gentium fors per multa secula sese tulit. Indi, Persæ, Celtæ, Græci, Romani, duo ista literarum lumina artiumque domicilia, Ægyptus et Athenæ, superstitionis tenebris et *umbra mortis* diu involuta atque obruta jacuerunt. Donec tandem perfecto et constituto temporis spatio ἐπισκέψατο αὐτὸς Ἀναβολὴ ἐξ ὕψους,ⁿ et totam Larvarum, Dæmonum, ac Pythiarum cohortem, totam sortium, auspiorum, et oraculorum supellectilem, discussit, dissipavit, et Mundum moralem Evangelii et veritatis lumine illustravit.

ⁿ Luc. c. i. 78.

F I N I S.

